

SIVILOMBUDET

Tvang og makt mot mennesker med utviklingshemning

Sivilombudets funn fra besøk til fire kommuner

Helga Fastrup Ervik, avdelingssjef

27. oktober 2022

Klage

- Enkeltsak/klage
- Kan også opprette generell undersøkelse av «eget tiltak»
- Brudd på gjeldende rett eller god forvaltningsskikk

Forebygging

- Forebygge tortur og umenneskelig behandling
- Ikke enkeltklager – prioriterer selv
- Bare steder der mennesker er fratatt friheten
- Påpeker risikoområder

Sivilombudets forebyggingsmandat

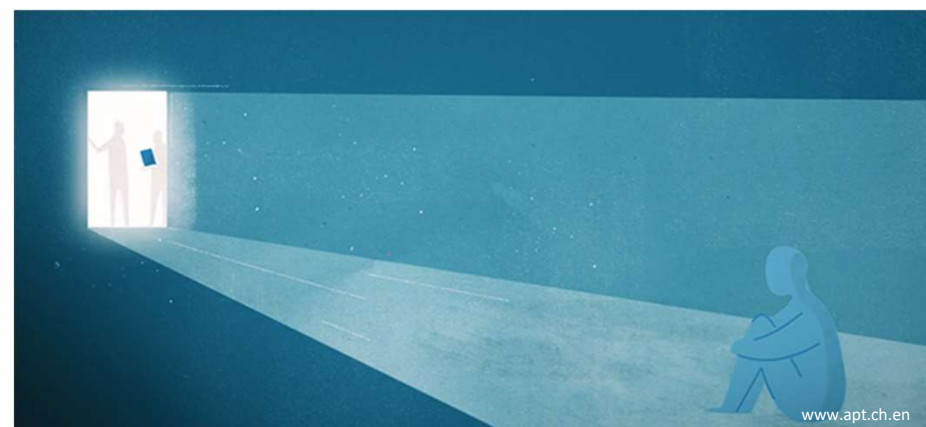
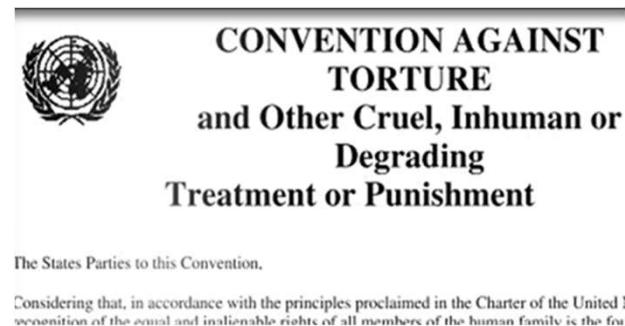
Forbudet mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling

- Ufravikelig forbud
- FNs torturkonvensjon danner utgangspunkt
- EMK art. 3 og CRPD art. 15

Tilleggsprotokollen til FNs torturkonvensjon (OPCAT)

Besøker/undersøker steder der mennesker **er, eller kan være, fratatt friheten**

Påpeker *risiko* for brudd på torturkonvensjonen, for å *forebygge* krenkelser

Hvorfor besøke boliger for mennesker med utviklingshemning?

Risiko for umenneskelig behandling av en beboer

- Kan være underlagt omfattende begrensninger
- Avhengighet til andre
- Vansker med å formidle egne behov
- Nedsatt kognitiv funksjon

Helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9

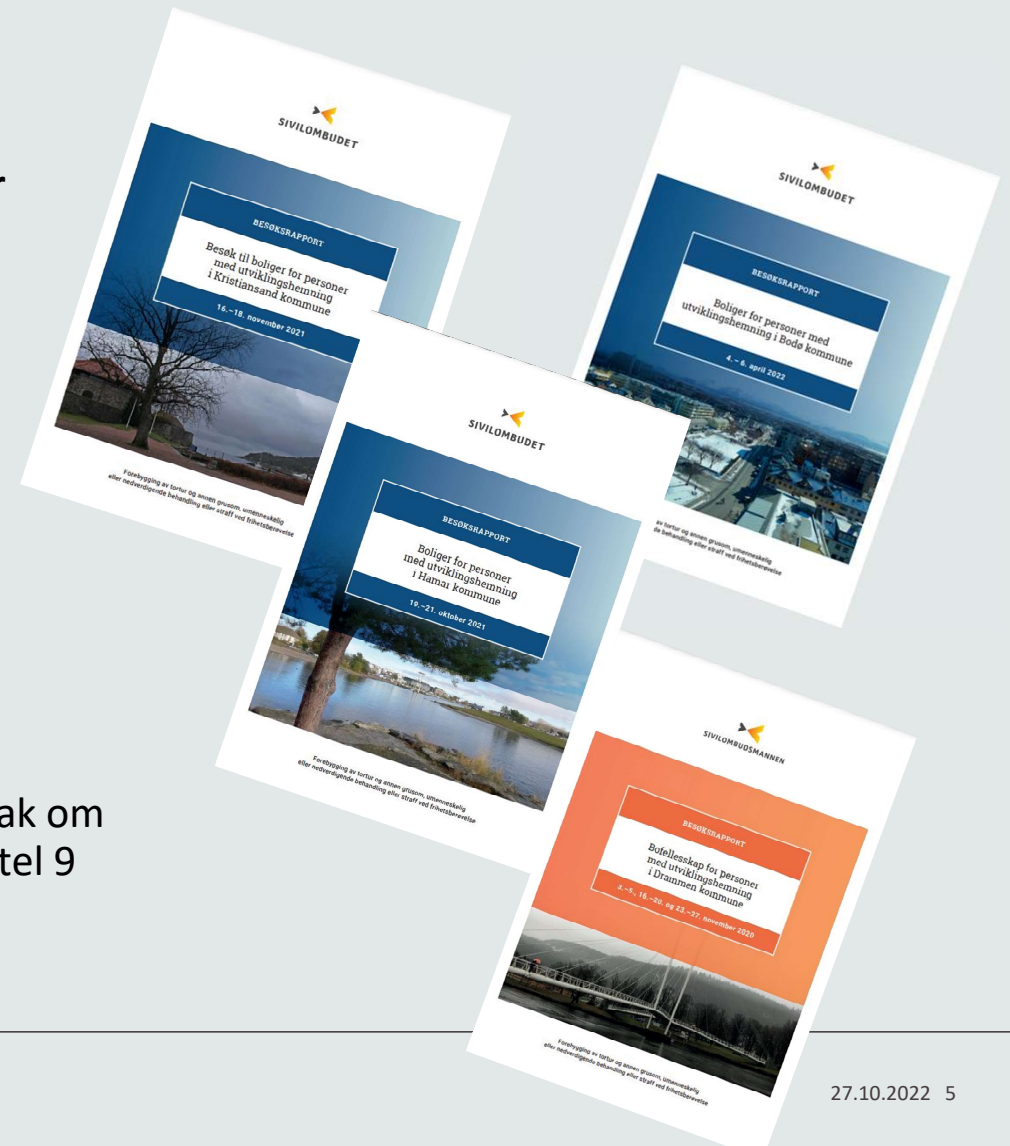
- Strenge vilkår for bruk av tvang og makt
- Vedtak skal overprøves av statsforvalteren før det kan iverksettes
- Fungerer lovens rettssikkerhetstiltak?

Hva har vi gjort?

Drammen, Hamar, Kristiansand, Bodø kommuner (2020-2022)

- 125 vedtak
- 39 enkeltpersoner
- 15 boliger/bofellesskap
- Intervjuer med
 - 107 ansatte
 - 33 pårørende
 - 13 profesjonelle verger

Mennesker med omfattende hjelpebehov og vedtak om tvang etter helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9

Mangler ved avgjørelser om tvang

Hva fant vi?

- Svakheter i vedtak om tvangsbruk
- Langvarig bruk av tvang uten godkjent vedtak
- Behov for bedre opplæring av helsepersonell med vedtakskompetanse

Ulovlig skjerming og innlåsing

Gjennomgående funn om ulovlig gjennomføring av skjerming

- Skjerming utenom nødsituasjoner
- Låsing eller sperring av leilighetens dører uten vurderinger

Ulovlig frihetsberøvelse

- Døgntilvarende innlåsing i eget hjem er ikke tillatt etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9

Forebygging av tvang på systemnivå

- Boforhold som øker risiko for inngripende tvangsbruk
- Utfordringer med bemanning og kompetanse
- Svikt i helseoppfølging

Svakheter ved rettssikkerhet og kontroll

Statsforvalterens overprøving – en sentral rettssikkerhetsgaranti

- Ikke dokumentert at tvangen er lovlig
- Fanger ikke opp ulovlige tiltak
- Lang saksbehandlingstid

Statsforvalterens stedlige tilsyn

- For få stedlige tilsyn av forholdene for mennesker med tvangsvedtak

Få klager på avgjørelser om tvang

- Veiledning og tilrettelegging
- Represalier?

Statsforvalteren må styrke opplæring og veiledning av verger

- Behov for økt bevissthet om vergeoppdraget
- Ikke god nok opplæring om tvangsreglene

Avsluttende refleksjoner

- ✓ Store rettssikkerhetsutfordringer – gap mellom lovens krav og dagens situasjon
- ✓ Tendensen til større bofellesskap – økt risiko for tvang?
- ✓ Kommunen står alene i svært krevende enkeltsaker – behov for nasjonalt samarbeid og støttenettverk?

hfe@sivilombudet.no